

אגרת דרבנו שירא גאון

כפי העוסק התרגם ביוחסין דמוס קושטנדינא בשנת 1870
בהוצאת עם יתר הנוסחאות אשר נדפסו עד
היום ע"פ כתב יד שנים.

עם זאת ופירוט בזה

פתשנן הכתב

ובשני בן הוא כנאר ופירש את דבר רבנו כל דבר הקטן וכוונת
הבקיאים מאן שאר רבנו את דברו, ובהקטן את כל הענינים והשניות
הנלוו בו ל"י הענינים והבקיאים, וכך להקל על כל המנהג בו חלק
לשבת הקטן, וכל חלק לפרקים.

בית הדין היימאן

כל המנהג זה, וזהו דבר המנהג, וזהו המנהג היימאן והמנהג של כלל חלקים

אגרת דרבנו שירא גאון חלק ג' פרק א'

תשובת שאלה לגאון רב שירא ז"ל ראש ישיבת גאון
יעקב, ורב האי ראש ישיבת גאון יעקב א'.

א) כיצד נכתבה המשנה, אם אנשי כנסת הגדולה דתחילו
לכתבה, וכתבו מקצתה חכמי כל דור ודור עד שבא רבי וחזקתה (א).
המסנה (א) וכמה נביאי עמהם איתניהו לנהרדעא, ובנו יכניה
מלך יהודה וסיעתו בי כנישתא ויסודו באבנים ועפר שהביאו
עמהם מבית המקדש לקיים עליהם (א) מה שנאמר (א) כי רצו עבדיך
את אבניה ואת עפרה ויחוננו, וקרוה להווא בי כנישתא, בי כנישתא
רשף ויחייב בנהרדעא כלומר שנסע בית המקדש וישב כאן, והות
שבינה עמהון כדאמרין במגילה בבבל הויה (א) רב אמר בכנישתא
דהוצל, ושמואל אמר בכנישתא דרשף ויחייב בנהרדעא (א) ולא תיכא
הכא ולא הכא אלא זימנין הכא וזימנין הכא, אמר אבוי הויה לי
דכי מרחקנא פרסא התם מצלינא, והדא כנישתא דהוצל קרובה
היא לבית מדרשו של עורא הסופר ולמטה מנהרדעא היא, וכיון
שעלה עורא מבבל והגולה עמו ובנו בית המקדש והווי שם ראשי
סנהדרין כגון שמעון הצדיק ואנטיגנוס איש טובו ושאר אותן
הזוגות ורובן מבבל היו עולין, והלל, הוקן היה עולה עמהם מבבל
(א) ואעפ"כ היו מרביצין תורה הכא והויה להו ראשי גלותא מבית
דוד, אבל ריש מתיבתא וסנהדרין לא הוה בהון דהדא מלחא הווי
אמרין דלא הווי אלא מן המקום אשר יבחר ה' (א), ועוד דאיפטר
רבי (א) בריש גלותא הווי נהנין בבבל ולא בראשי מתיבתא
ונשיאים דאינון ראשי סנהדרין בא"י הווי כמפורש באבות עד הלל
ושמאי, ובתריה שמעון בנו, ובתריה רבן גמליאל הוקן בנו,
ובתריה רבן שמעון בן גמליאל קבא דאקטיל קמי חורבן הבית,
ורי ישמעאל בן אלישע היה כהן גדול (א) ואלין ד' דרי הווי בכלל
הנהו מאה שנה דאמרין ביציאות השבת (א) הלל ושמעון גמליאל
ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה, ובתר רשיבג
דאקטיל בהרוגי מלכות, הווי רבן יוחנן בן זכאי והווי הוה בעידן
חורבן הבית ואפקוהו לות אספסינוס קיסר ובקש ממנו שושילתא
דרבן גמליאל ויכנה והכמיה (א).

מוכה פרק ראשון ב

דאמר ריש לקיש הריני כפרת רבי
חייא ובניו שבתחלה כשנשתכחה תורה
מישראל עלה עורא מבבל ויסדה חזרה
ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה חזרה
ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדה

פתשנן הכתב

ג) וכמו שדרשו חז"ל ניטין פת, חרש, בשעה שפוחין (בר"ה) נעשו
הכל כחרשין וכו',
ד) תהלים קכ"ט, ה) במגילה כמ, בבבל הויה שריא שכינה,
ו) וכן פירש"י שם כדעת רבינו, ובל"ם העתיק רש"י מהאגרת הזאת,
ז) מה שכתב רבינו ורובן מבבל היו עולין, לקח לו מסנהדרין פת:
שאמר מהתלה לא היו מחלוקת בישראל, כי בכל מקומות מושבות ב"י
נהגו בכל סהרות הקודש על פי התורה והמצוה דתורה שבע"פ, וכשהיה
ספק לב"ד דרשם היאך לפסוק הדין שלא יכלו לבא לידי החלטה או עלו
לירושלים לב"ד הגדול של שבעים ואחד שישבו בלשכת הגזית והמה פסקו
הדין וכל ישראל שמעו לדבריהם, וכביא רבינו ראייה לזה כי כשעלה הלל
לא"י ללקוד מפי שמעיה ואבטליון היה או כבר גדול הדור והורחו קבל
מפי חכמי בבל ובא אך לירושלים לפתור לו ספיקותיו כמפורש בירושלמי
פסחים דפ"ו שעל שלשה דברים עלה הלל מבבל ודרש והסכים ועלה
וקבל הלכה, ואין כונה רבינו כמה שאמר ורובן מבבל היו עולין, על
הזנית שנוכרו באבות שהמה הווי כולם בני א"י עד הלל, וכונתו אך כמו
שאמרנו, יוה שאמר רבינו ואעפ"כ הווי מרביצין תורה הכא — אך
סנהדרין לא הויה בהון, וכן כתב רבינו לעיל חלק א' פ"ה,
ח) וספרש רבינו שלא האמר יען שבני בבל לא היו בני תורה ולא היו
מרביצין שם תורה יא"כ אך יצא משם גדול הדור כהלל, ובאמת הווי
יכולין גם בני בבל לקבוע ריש מתיבתא וסנהדרין מהוכח, וזה שלא עשו
כזאת הווי יען שכל עיני ישראל היו הלויות אל המקום אשר יבחר ה',
ולכן אף שבבית שני רובן של ישראל נשארו בבבל וכן באלכסנדריא של
מצרים ובשאר ארצות, אבל לבן של כל ישראל היה נגד בית המקדש
ולאריך ישראל, והמיד באו לעזרת ה' בנגזרים לשחרר בבבבס ובכוחם אה
אחיהם בארץ הקדושה, וכשראו בני בבל שאש ורה נשקע באוהל יעקב
הווי הבה חסיד הראשונים להסכים בוטין עינם, כי בני"י הוישבים בבבל
חיו כמעט חסיד בשלום ושלוה והשקט בתוך העמים, וזה שאמרנו מוכה
כ, בתחלה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עורא — עלה הלל — עלו ר'
חייא ובניו ויסדה.

א. כ"ס ה' ג' א' א'
ב. ס' פ' ר' י'
ג. "כ"ג א"ר"
ד. י"ש א"ר פ' ה' א'

- רגילים למנות את דורות התנאים המשה ודורות האמוראים שמונת
דורות התנאים:
קדור הראשון: רבן יוחנן בן זכאי ובני דורו
(מסביב לשנים ב"א ה"ה-ה"ח; 40-80 למספרם)
הדור השני: רבן גמליאל דיבנה, ר' אליעזר ור' יהושע
(ב"א ה"ח-ה"י; 80-110 למספרם)
הדור השלישי: ר' עקיבא וחבריו
(ב"א ה"י-ה"ל; 110-135 למספרם)
הדור הרביעי: ר' מאיר, ר' יהודה וחבריהם
(ב"א ה"ל-ה"מ; 135-170 למספרם)
הדור החמישי: ר' יהודה הנשיא (רבי) ובני דורו
(ב"א ה"מ-ה"נ; 170-200 למספרם)
דור המעבר מתקופת התנאים לאמוראים
(ב"א ה"נ-ה"ס; 200-220 למספרם)

רש"י

כ"רני כפרים • יסורין הנהון עלי לכפרתו של ר' חייא ובניו יהו ונשון כבוד
הווי זה כשהווי מוכיח חזיו חו רבו לאחר מיתתו ז"ל כן: כגון שהמה פורה משיחתי לא נשתכחה כולה קאמר לאלא הלכות שכותות מצני בתירא
ספוי ראשי ארץ ישראל כדאמר' בפסחים באלו דברים (דף ס"ו): עולם כלל פכבני-שמוס שגלה ויכניה חרש והמכבר עמו היתה שכינה מטייה בצבלי

תוספות

עלה הלל מבבל ויסדה • שלמד
ונשמעיה והבטליון כדליתא בפסחים פרק אלו דברים (דף ס"ו):

צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהגלה גלות צדקיהו ועדיין גלות יכניה קיימת וכתוב ביה בגלות יכניה ה'הרש והמסגר אלף הרש שבישעה שפוחחין נעשו הכל בדרשין מסגר כיון שסוגרין ישוב אינן פורחין

רש"י

גלות יכניה . הוא יהויכין קדמה לגלות צדקיהו אחת עשרה שנה וזו היא צדקה שמיגר והחריב ביתו כדי להגלות דורו של צדקיהו לבבל בעוד שמכמו גלות יכניה קיימן טילמדו תורה לאלו הגולים אחרים לפי שרוב חכמי התורה גלו עם יכניה וכתוב בה התרגם והמסגר אלף: כיון שסוגרין . הלכה שהם כגורים בה שאינם יודעים להשיב לשאלתם שוב אין לה פוחחין אחרים:

בחדש השלישי

פסיקתא דרב כהנא

א"ר חייא

ברבא לפי כל עסק ועסק וכל דבר ודבר היה נראה להם. נראה להם בים כניבור עשה מלחמותיהם של ישראל. נראה בסני כסופר שהוא מלמד תורה ועומד ביראה. נראה להם בימי דניאל כזקן מלמד תורה, שכך נאה לתורה להיות יוצאה מפי זקנים.

יחזקאל יא

לכן אמר כה אמר אדני יהוה כי הרחקתים בגוים וכי הפיצותים בארצות ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר-באו שם:

ידמיה כט

ואלה דברי הספר אשר שלח ירמיה הנביא מירושלם אל-יתר וקני הגולה ואל-הכהנים ואל-הנביאים ואל-כל-העם אשר הגלה נבוכדנאצר מירושלם בבבלה: אחרי צאת יכניה המלך והגבירה והסריסים שרי יהודה וירושלם והחרש והמסגר מירושלם: ביד אלעשה בן-שפן וגמריה בן-חלקיה אשר שלח צדקיה מלך-יהודה אל-נבוכדנאצר מלך בבל בבבלה לאמור: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לכל-הגולה אשר-הגליתני מירושלם בבבלה: בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את-פריהן: קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת-בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו-שם ואל-תמעטו: ודרשו את-שלום העיר אשר הגליתני אתכם שמה והתפללו בעדה אל-יהוה כי בשלומה יהיה לכם שלום: כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל אל-ישאיא לכם נביאיכם אשר-בקרפכם וקסמיכם ואל-תשמעו אל-חלמתיכם אשר אתם מחלמים: כי בשקר הם נבאים לכם בשמי לא שלחתים נאם-יהוה:

מדרש איכה פתיחתא כג רבה

וסבבו בשוק הסופדים זה גלות יכניה את מוצא בשעה שירד נבוכדנאצר מירושלים וגלותו של צדקיה בידו יצתה גלותו של יכניה לקראתו מכסים שחורים מבפנים ולבושים לבנים מבחוץ והיו מקלסין לקראתו נקטה ברבריה והוון שאלין מה עביד באבא מה עביד באחא מה עבד בברי ואנון אמרין ליה (ירמיה טו. ב) אשר למות למות ואשר לחרב לחרב והוון מקלסין בחדא ידא ומספדין בחדא ידא לקים מה שנאמר (יחזקאל כד. כג) ופארכם על ראשיכם וגו'.

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה דף טז ז

כז דף טז ע"ב אמר רב ואיתימא רב (יצחק בר) שמאל בר מרתא גדול
ח"ת יותר מבנין בהמ"ה שכל זמן שהיה ברוך בן גריה
קיים לא הניחו עורא ועלתי

רשימי

שכל זמן שברוך בן גריה
קיים לא הניחו עורא ועלתי כי יש לך

למחיה למה לא עלה עורא עם זרובבל בימי טרש עד השנה ה' של
דריוש האחרון ולאחר (שנת) [שנת] כל הבית כמ"ט בעורא (י) ויבא
ירושלם בחדש החמישי היא השנה השביעית למלך וגו' ומדרש אגדה היא
שהיה לומר תורה מפי ברוך בן גריה צבבל [וצרוך לא עלה מצבבל ומת
עם בתוך השנים הללו והאמרן לעיל
ברוך] מתבא בשנת שהיה לדריוש צבבל
היה מתבא ושולח ספרים בירושלים :

מהרש"א

שברוך בן גריה קיים ט' כפרש"י דל"כ למה לא
עלה עורא עם זרובבל וק"ק דברוך נופיה למה לא עלה אז עם זרובבל
ורש"י צא ליישב זה דברוך מת בתוך השנים הללו והייט בלוח שנים קודם
שהתחיל לבנות בהמ"ק בימי דריוש האחרון אבל אין זה מספיק שהרי
ברוך היה חי בשנת שהיה לדריוש האחרון כדאמרינן לעיל שהיה מתבא
בשנת שהיה לדריוש ולא התחיל לבנות
בהמ"ק כמש"ש בספר עורא בארץ בטילת
עבדת בית אלהא גו' עד שנת תרתין
למלכות דריוש וז"ל דבאשה שנה נופה
שהיא שנת תרתין לדריוש מת ברוך ולא
עלה בהלכת בנימ' :

עץ יוסף

והקשה מהרש"א ברוך נופיה למה לא עלה אז עם זרובבל .
ובמחילת כבודו ועל ממו מדרש בשה"ש פסוק קמתי אני לפתוח לדודי וז"ל
דניאל וסיעתו וחטרתו עלו בלוחה שעה אחרו מוסב שאלכל סעודת א"י ונכרך
על א"י עורא וסיעתו וחטרתו לא עלו בלוחה שעה . ולמה לא עלה בלוחה שעה
עורא שהיה צריך לברר הלמודו לפני ברוך בן גריה . ויעלה ברוך בן גריה .
אלא אמרי ברוך בן גריה אדם גדול וישיש היה ואפילו בגלקטיקה (פי' מת"כ
עגלה קפנה ונזמה) לא היה יכול להטען ע"כ וצריך לומר דברוך מת קודם שעלה
עורא דל"כ אך הניחו עורא ועלתי :

כמ

מגילה

הגיא ר"ש בן

יוחי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל
לפני הקב"ה שכבל מקום שגלו שכינה עמהן
גלו למצרים שכינה עמהן שנאמר והגולה
נגליתי לבית אביך בהיוחם במצרים וגו'
גלו לבבל שכינה עמהן שנאמר למעונכם
שלחתי בבבל ואף כשהן עתידין ליגאל
שכינה עמהן שנאמר וישב ה' אלהיך את
שבוהך והשיב לא נאמה אלא ושב מלמד
שהקב"ה שב עמהן מבין הגלויות (6) בבבל
היכא אמר אב"י בבי בנישהא דהוצל *ובבי
בנישהא דשף ויהיב בנהרדעא ולא חימא
הכא והכא אלא זמנין הכא וזמנין הכא אמר
אב"י תיתי לי דבי מרחיקנא פרסה עיילנא
ומצלינא תתם אבוה דשמואל [ולוי] הו
יחבי בכנישהא דשף ויהיב בנהרדעא אריא

שכינה שמעו קול ריגשא [קמו ונפקו רב ששח הוה יתיב *בבי בנישהא דשף
ויתיב בנהרדעא אריא שכינה] ולא נפק אתו מלאכי השרת וקא מבעתו ליה
אמר לפניו *דבש"ע עלוב ושאינו עלוב (7) מי נדחה מפני מי אמר להו שבקודו
*ואתי להם למקדש מעט אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות
שכבבל ור"א אמר זה בית רבינו שבבבל דרש רבא מאי דכתיב ה' מעון

אתה היית לנו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות *אמר *אב"י מריש הואי גריסנא בביתא ומצלינא בבי כנישהא
כיון דשמעית להא דקאמר דוד ה' אהבת מעון ביתך (8) הואי גריסנא בבי כנישהא תניא ר"א הקפר
אומר עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בא"י שנאמר כי כתבור בדרים וככרמל בים
יבא והלא דברים ק"ז ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי ששה ללמוד תורה נקבעים בארץ ישראל בתי
כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרכיזין בהן תורה עאכ"ז

רשימי

ובגלה יכניה וסיעתו מחבנים ועפר
מה שנאמר כי רצו עבדיך את אכניה
ואת עפרה יחוטט (תהלים קנ): דבי
מרחיקנא פרסה (7) אני נכנס
להתפלל בחוט: רב ששף . סני
נאר הוה : בית רבינו . רב :

גליון השנים

במ' נתי כנישהא דשף . עיין ברחמיך במלחמות ספ"ד דכתובות : שם מריש הואי גריסנא עיין ברכות ד' ט"ז :

מלחמת ה'

ואמרתי בצבל

היבא בני דינא דשייף וייתיב צנהרדעא והוא עיקר צבל ועיקר תורס מימי גלות צנהרדעא שס שגלות יכניה והמסג
והמסג כמו שמפורסם בצילד נכהנה המסג

ספר אלדר הדני:

ודקרי החשוכה שהשיב מר צמה גאון יעקב לדברי אנשי אלקירואן אשר שאלו על עסקי אלדר הדני ומהו חלמודו. בעסק ר' אלדר הדני ששלחם לפני ואשר ששמעוהם ממנו ספרו לנו חכמים ששמעו מן רכנא יצחק בן מר ורכנא שמחה שראו ר' אדר הדני זה והיו המהים מדבריו שהי' במקצתן נראין כדברי חכמים שלנו ומקצתן היו מופלגין.

עושין פסן פרק שני עירובין כא

א"ל רב הסדא למרי בריה דרב הונא בריה דרב ירמיה בר אבא אמרי אתו מברנש לבי בנישתא דדניאל דתה תלהא פרו בשבתא אמאי סמכותו אבורגנין הא אמר אבות דאבות משמיה דרב אין בורגנין בבבל ינפק וארתי ליה הגהו פתוהא דמבלען בשבעים אמה ושיריים:

דשי

למרי דקהיתו מברנש לבי כנישתא דדניאל-שמעיה שותמרי' עליכם שחם כחן מברנש לבי כנישתא דדניאל צבתת מקום היה צבל שס סיס מתפלל דניאל דכתיב וטין פתיקן ליה כנישתיה: אמר קה כמחיתו אצורגנין- שיש בורגנין משבעים אמה לשבעים אמה: מהותא- עירוקת מריטוהוגשארן שס מחיטת מן הכח'ס

ישיבת "הכותל" ירושלים
לעילוי נשמת
ר' לוי ב"ר משה כלאטי ז"ל
תרומת אשתו וילדיו - לונדון